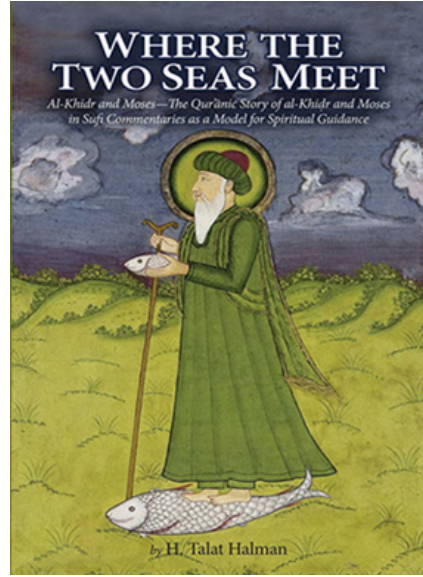
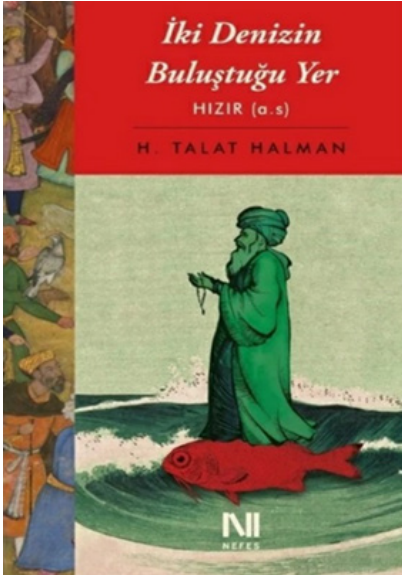

Halman, H. T. (2018). *İki Denizin Buluştuğu Yer Hızır (a.s.)*, Çeviren: İsmail Aydın, Nefes Yayınları.

Tevfik Cem Kurt
Sorumlu Yazar / Correspondence

Özet

Tanıtımı gerçekleştirilecek eser, Central Michigan University öğretim üyesi Hugh Talat Halman tarafından, orijinali *Where The Two Seas*, Türkçe çevirisi *İki Denizin Buluştuğu Yer HIZIR (a.s.)* ismi ile raflardaki yerini almıştır. Eser İsmail Aydın tarafından çevrilerek, İstanbul, Nefes Yayınları tarafından, Şubat 2018 ve Nisan 2018'de iki baskısı yapılan, 342 sayfadan ibaret, tasavvuf temalı bir eserdir. Kapağında iki denizin buluştuğu yerde, büyükçe bir balığın üzerinde, ellerini semaya açmış dua eden ve rivayetlere göre "Yeşil Kişi" olarak adlandırılan Hızır'ın (a.s.) tasviri ile görselleştirilen kitap yedi ana bölümden müteşekkildir. Bu doğrultuda kapak, kitabın içeriği ile ahenkli şekilde imgelenebilir.

Anahtar Kelimeler: Hızır, Musa, Yuşa, İki Denizin Buluştuğu Yer, Mürit, Mürşit.

Abstract

The work to be introduced, originally titled "Where The Two Seas" and translated into Turkish as "İki Denizin Buluştuğu Yer HIZIR (a.s.)", has been published by Central Michigan University faculty member Hugh Talat Halman. The book, which is a Sufi-themed work consisting of 342 pages, was translated by İsmail Aydın and published by Nefes Yayınları in İstanbul in February and April of 2018, with two editions. The cover of the book features a depiction of Hızır (a.s.), also known as the "Green Person" in legends, standing on a large fish with his hands raised in prayer at the point where two seas meet. The book is composed of seven main sections, in harmony with the content of the book as depicted on the cover. In this respect, the cover is designed in harmony with the content of the book.

Keywords: Hızır, Musa, Yuşa, Where The Two Seas, Disciple, Spiritual Guide.

Giriş

Eser *Mürşit Gerektir Bu Yol İçin* serlevhali şiiirle ruhlara dokunarak başlar. Şiirin teması ise; Sabırla yürünen/gidilen yolda istikamet in doğru olabilmesi için, öncelikli şartın itikat birliği olan bir yârenin yoldaşlığının gerekliliğidir. Bu minvalde müellif kitabın giriş bölümünde Kur'an-ı Kerim'i, inananlar için bir istikamet, gerçek bir mucize, ilham kaynağı ve ahsenü'l hadis (güzel söz) olduğunu vurgulamaktadır.

Peygamberler vasıtasıyla insanlara aktarılan ilahi bilginin vahiy olduğu düşünülduğünde, Kehf suresi, kitabın omurgası, merkezi ve çekirdeği olarak kabul edilebilir. Bu surede yer alan Hz. Hızır ve Hz. Musa'nın kıssası (Kehf 60-82), Kehf suresinin gövdesini oluşturur. Yazar, Hızır (a.s.) ve Musa (a.s.) kıssasından bahsederken konuyu, bir ağacı betimler gibi köklerini, gövdesini, dallarını ve yapraklarını, ulaştığı kaynakları genişleterek, tüm kılcal damarlarına kadar aktarmıştır. Daha sonra derinlemesine bir tahlil yapılacak olsa da, kitabın tamamında da göze çarptığı gibi, Kehf suresinin, Kur'an-ı Kerim'in en önemli surelerinden biri olduğu vurgulanmıştır. Halman kitabında, konuları derinlemesine araştırması ile Hz. Hızır'ın ekseninde benzersiz bir bakış açısı sunarak, Kehf suresinin anlaşılmasına yardımcı olacak bir kaynak ortaya koymuştur. Aynı zamanda giriş kısmında mürşit ve mürit ilişkisine dayanan birçok izahatın yer aldığı görülmektedir. Bu doğrultuda mürşidin müride rehberliği, mürşidin irşadı göndermelerinin tekrarlandığı, hadiselerin görünür anlamdan çok, daha derinde bânîni anlamları bulunduğu tasvirler dikkat çekicidir.

Kitabın arka kapağında dikkatleri cezbeden vitrin cümlesi, *Her geceyi Kadir, her gördüğünü Hızır bilirsen Kadir Gecesine de kavuşursun Hızır'a da*, ifadesi oldukça anlam yüklüdür. Burada İslam dininde önemli bir yeri olan "Kadir Gecesi" ve "Hızır" kavramlarına atıfta bulunmaktadır. Kadir Gecesi, İslam dininde Ramazan ayının son on günü içinde kutlanan ve mübarek kabul edilen bir gecedir. Hızır, İslam inancında peygamber veya melek olarak kabul edilen, yardımseverlik ve merhamet sembolü olan bir figürdür. Bu cümleyle anlatılmak istenen esas; kişi Kadir Gecesi'nin kutsiyetine inanıyorsa ve Hz. Hızır'ın yardımına erişebileceğine olan itikada sahipse, bilinçli ve dikkatli bir yaşam tarzını sürdürülebilir hale getirirse, ulaşmak istediği istikamete varacaktır.

Giriş bölümü; daha sonra geniş olarak değinilecek olan, herkesin Hızır (a.s.) tarafından ömründe en az bir defa ziyaret edileceği cümlesi ve Hz. Muhammed (s.a.s) tarafından söylenildiği iddia edilen "Ölmeden önce ölünüz" hadisi ile son bulmaktadır. Eser okunurken en çok dikkat edilmesi gereken konu ise Hz. Hızır'ın isminin Kur'an-ı Kerim'de geçmemesi, ancak hadislerin içerisinde yer almasıyla ilgilidir.

Kitabın birinci bölümü "Mürşit-Mürit ilişkisini Yorumlama: Hz. Mûsâ'nın (a.s.) Mürşidi Hızır (a.s.)" başlığıyla kaleme alınmıştır. Bu bölüm her ne kadar hoca, talebe, mürit, mürşit ilişkisiyle değerlendirilmiş olsa da burada Hz Musa'dan daha çok onun mürşidi olduğu ifade edilen Hz. Hızır'ın öznel ve nesnel niteliklerinden kavramsal ifadelerle birlikte tanımlamalarından bahsedilmektedir. Hz. Hızır'ın sadece kitaplarda geçen tanımlamalarından

ziyade halk arasında da adı sürekli geçen popüler bir kişilik olduğu defalarca vurgulanmıştır. Eserin ilerleyen sayfalarında sık sık karşımıza çıkacak olan "ilmi ledün" ve "irşat" kavramlarından bahsedilmektedir. İlmi Ledün kavramı; görünmeyen gerçekleri kendisine konu edinen ve kişiyi ilahi kurtuluşa erdiren ilim olarak tanımlanmıştır. Gene bu minvalde Hz. Hızır ise bu ilim sahibi bir kişilik olarak anılmaktadır. Musa (a.s.) için ise irşat eden yani hidayete erecek istikamete giren, doğru yolu bulacak kişi olarak betimleme söz konusudur. Yine kitabın birinci bölümünde mürşit ve irşat hususunda,

Bağdat'taki bir hapisane hücrelerinden tasavvuf ve sünneti savunan Aynülküdat Hamedânî (491-525/1098-1131) mürşidin esas rolünü enbiyayı ve velîyullahı misal göstererek ortaya koyar: Beni eleştirdikleri diğer bir mesele, seyr-ü sülûka başlamış bir dervişin hakîkate giden yoldan sapmaması, sabitkadem olabilmesi için mânevî bir rehber olan ihtiyacından bahsettiğim bazı bölümlerle ilgilidir. Sahih bir hadîs-i şerife göre Allah'ın Resûlü şöyle buyurdu: İmansız ölen kişi putperest gibi ölmüştür. Bâyezî Bestâmî, Şeyhi olmayanın şeyhi Şeytan'dır, demiştir. Tasavvufun büyüklerinde Amr b. Sinan el-Mancibî, Okula gitmemiş ve hoca görmemiş kişi sahtekârdır... der. Mutasavvıflar şeyhi olmayan kişinin dininin tam olmadığı görüşünde müttetikler...

tümceleriyle müridin mutlaka bir mürşide bağlanması gerektiği hususu yinelenmiştir. (Halman, 2018, s.71)

Birinci bölümün dikkat çeken bir diğer ögesi olarak, Mevlâna ile ilgili aşağıda yer alan menkıbeye yer verilmiş ve Hızır (a.s.), Mûsa (a.s.) ve Mevlâna arasında mekân ve zamandan münezze olan münasebetler ve hoca-talebe ya da mürşit-mürit ilişkisini pekiştiren örnekler ile eser zenginleştirilmiştir...

Hz. Mevlâna gençken Hz. Mûsa (a.s.) ve Hızır (a.s.) üzerine vaaz veriyordu. Bir talebesi, köşede oturan bir yabancıyı fark etti. Yabancı dikkatle dinliyor ve hayretle şöyle diyordu: 'Allah Allah sanki yanımızda üçüncü kişiyim gibi anlatıyor' Talebe onun Hızır (a.s.) olabileceğini tahmin edip eteğine yapışır ve ondan himmet diler. Yabancı 'Hepimiz gibi sen de Celâleddin'den himmet iste. Allah'ın bütün evliyalari onun sevgili dostlarıdır'. Diyerek eteğini talebenin elinden kurtarır ve gözden kaybolur. Talebe daha önce kendisine Hızır'la (a.s.), Mûsa (a.s.) ve bütün peygamberler benim dostlarımdır diyen Hz. Mevlâna'ya gider, niyaz eder. Kastedileni anlayan talebe Hz. Mevlâna'ya daha da bağlanır (Halman, 2018, s.74).

Birinci bölüm batılı düşünürlerin ve yazarların Hızır (a.s.) ile ilgili görüşleri, yaklaşımları ve tanımlamalarıyla son bulmaktadır.

Eserin "Kur'an, Hadis ve Tasavvufî Tefsirlerde Hızır (a.s.)" başlıklı ikinci bölümünde Mûsa'nın (a.s.) ve Hızır'ın (a.s.) kıssasının Kehf suresi 60-82. ayetlerinde geçen bahsine istinaden, muhaddisler tarafından yorumlanması masaya yatırılmıştır. Aralarındaki kuvvetli bağa ilişkin aşağıdaki cümleler yazıya dökülmüştür.

Kur'an, hadis edebiyat şiir, halk kültüründe ve sufiler arasında Hızır (a.s.) sıklıkla Hz Mûsa'nın yol arkadaşı ve hocası, kıyamete kadar yaşayacak bir peygamber olarak kabul edilir.

tümcesi ile Müslümanlıkta Hızır'ın (a.s.) müstesna kişiliği ve yeri adeta işaret edilmiştir. (Halman, 2018, s.87)

Daha önce eserin giriş bölümüne yönelik yapılan tahlilde, atıf gösterilen "Ölmeden önce ölünüz." hadisine geniş açıdan bu bölümde değinilmiştir. "Ölmeden önce ölünüz" hadisi, Hz. Muhammed'e atfedilen ve Müslümanlar arasında yaygın olarak bilinen bir hadistir. Hadis şu şekildedir: "Ölmeden önce ölünüz, yarınınızı bugünden hesaplayınız." Bu hadis, genellikle insanların dünya hayatında kendilerini geliştirmeleri, iyi işler yapmaları ve ahiretteki hesaplarını düşünmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Yani, insanların hayatlarını önemsemeleri, zamanlarını verimli bir şekilde kullanmaları ve Allah'ın rızasını kazanmak için çaba göstermeleri gerektiğini belirtir. Ölüm her zaman beklenmedik bir şekilde gelebilir, bu yüzden insanların ölüme ve ahirete hazırlanmaları gerektiği hatırlatılır.

Kitabın bu bölümünde kıssanın asıl unsurlarından biri olan Hz Mûsa'ya ve yol arkadaşı Hz. Yuşa'ya geniş yer ayrılmıştır. Hz. Mûsa, İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışını sağlayan bir lider olmakla birlikte İslam, Hristiyan ve Musevi inançlarında önemli bir peygamber kabul edilir. Kur'an-ı Kerim'de adı sıklıkla zikredilen peygamberlerden biridir. Hz. Yuşa ise İslam ve Hristiyanlıkta adı geçen bir diğer peygamberdir. Musevilik'te Yeşu veya Yosua olarak adlandırılır. Hz. Musa'nın öğrencisi ve ardıdır. Kutsal kitaplarda anlatılan bir hikâyede Hz. Musa'nın ölümünden sonra İsrailoğulları'nı liderliğini üstlenir ve onları Kudüs'e götürür. Bu üç peygamberin bir araya gelmesi ve birlikte yaşadıkları olaylar, dinlerde farklı yorumlara sahip olmakla birlikte, sabır, teslimiyet, bilgelik ve liderlik konuları hakkında birçok önemli mesaj içermektedir. Hz. Musa'nın önderliğinde İsrailoğulları'nın özgürlüğüne kavuşması, Hz. Hızır'ın yol göstericiliği ve Hz. Yuşa'nın liderliği, inananlar için önemli bir ilham kaynağıdır.

Üçüncü bölüm "Hızır (a.s.) ve Mûsâ (a.s.) Kıssası Üzerine Üç Ortaçağ Tasavvufî Tefsiri" başlığı ile hayat bulmuştur. Bu kısım Ebu'l Kasım el-Kuşeyri, Rûzbihan b. bi Nasr el-Fasa-il Dıylemi I-Bakli eş Şirazi Sadreddin Ebu Muhammed, Abdurrezzak Kemaleddin b. Ebi'l-Ganâim el-Kâşânî adlarını taşıyan üç müfessir, müderris ve mutasavvıfın temelinde, kıssanın Kur'an tefsirini özgün bir anlatıyla yazıya dökmüştür.

Kitabın "Tasavvufî Tefsirlerde Metinlerarasılık: Sohbet, Terbiye ve İlim" başlığıyla dördüncü bölümü kaleme alınmıştır. Ana hatlarıyla bu kısım konuya farklı perspektiflerden düşünme becerisi katmak üzere başka yazarların düşünceleri etrafında şekillenmiştir. Bunun, tanımı gerçekleştirilen yapıt üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Öyle ki müellifin kıssa ve Kehf suresi hakkında araştırma yapması, farklı kaynakları okuması ve çeşitli düşünceleri göz önünde bulundurması, öne sürdüğü önermelere destek sağlamış ve eseri bilimselleştirmiştir. Ayrıca alıntı yapılan kaynakların okuyucular için de faydalı olduğu düşünülmüş ve okuyucularda merak uyandırarak kendi araştırmalarını yapmalarına, farklı kaynaklara başvurmalarına teşvik etmiştir. Dördüncü bölüm metodolojik tahlillerle son bulmuştur.

Eserin "Vefîlerin Hayatında Hızır'ın (a.s.) Rolü: Menâkıbnâmelerde ve Edebiyatta Mürşit Modeli ve Yansıması" başlıklı beşinci bölümünde, önceki iki kısımda olduğu gibi Halman mutasavvıfların düşünceleri çerçevesinde konuyu çözümlenmiştir. Hükümdarlıktan veliliğe yükselmiş İbrahim Edhem, İranlı mutasavvıf Bâyezîd Bestâmî, Sehl b.Abdullah-ı Tüsterî, Ebû Abdullah Muhammed Hakîm b. Ali-i Tirmizî, Mansur El-Hallac, Abdulkerim Eş-Şehristani, Abdulkadir Geylânî, Rûzbihân Baklî, Muhyiddin İbn Arabî gibi velilerin, kıssa ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Bu görüşlerle alakalı iki örneğe yer vermek kafi gelecektir.

Mesnevî-i Şerîf'te Hz. Mevlânâ, Bâyezîd'in bir defasında yaşayan bir Hızır aradığını ve onda Allah'ın insanda tecelli eden varlığını müşâhede ettiğini anlatır... (Halman, 2018, s.250).

Eflakî'nin Menakıbu'l-Arifin eserinde, 'Mevlâna hazretleri Şems-i Tebrizî ile olan ilişkisini Hızır (a.s.) ve Mûsa (a.s.) ilişkisine benzetir.' Yine Sultan Veled İbtida-nâme'sine Mûsa (a.s.) ve Hızır (a.s.) kıssasıyla başlar ve şöyle der: 'onun [Hz. Mevlâna'nın] Hızır'ı Şems-i Tebrizî idi... der (Halman, 2018, s.274).

Kitabın "İskender'in Âb-ı Hayatı Arayışı: Müslüman Geleneğinde Hızır (a.s.), Büyük İskender ve Aziz George (Cercis Peygamber)" başlıklı altıncı bölümde artık sona yaklaşıldığını hissettiren ifadeler göze çarpmaktadır. Burada istikamet birden değişmiş Müslümanların ortak noktada fikir birliği ettiği Hızır anlayışının, yine Müslüman kültüründe yer alan İskender'in kahramanlık hikâyeleri ile bir bağı olabilir mi, düşüncesini akla getirmiştir. Bu minvalde altıncı bölümde, Kehf suresinin 60-82. ayetleri ile ilişki içerisinde bulunduğu, Âb-ı Hayat ve Zülkarneyn kıssasının anlatıldığı Kehf suresinin 83-101 ayetlerine ilişkin tespitler dikkat çekmektedir. Örneğin...

Bir gün Hızır (a.s.) bir şey düşürür, onu almak isterken eli bir suya değer. Suyun tadı bal gibi tatlıdır. Ab-ı Hayatı bulduğunu anlar ve askerlerine durmalarını söyler. Hızır (a.s.) İskender'i çeşmeye getirmek için geriye döner, fakat döndüklerinde çeşme kaybolmuştur.

Kalbi kırılan İskender birkaç günlük sonuçsuz arayıştan sonra yoluna devam eder. Gerçekte değerli taş yatağındaki çakılların üzerinde zahmetle yürürken kimse durumu fark etmez, sonra ise herkes ayaklarının altındaki değerli taşlardan toplayamadıklarına pişman olur... Oldukça önemli ve iddialı cümleler olarak ön plana çıkmaktadır (Halman, 2018, s.307).

Sonuç bölümü "Edep ve Sohbet: Allah Senle Ben Arasında Bulunur" başlığıyla okuyucunun düşün dünyasına sunulmuştur. İlmin sadece insanın kendisinde var olan zekâ ve diğer unsurlarla edinilemeyeceğini, ahlakla, edeple, taleple ve sabırla sahip olunacağı iddiası dile getirilmiştir. Bu bölümde Halman ayrıca insanın dünyada kısa bir süre yaşamasına rağmen, doğa ve evrenin sonsuzluğuna karşı küçük bir varlık olduğunu vurgulamıştır. İnsanın varoluşunun/varoluşçuluğunun geçici olduğunu altı çizilmiştir. *Edep mefhumu*, İslam inancında ahlaki bir kavramdır ve insanın Allah'a saygı, sevgi ve itaatini ifade eder. *Sohbet* kavramı dostça ve samimi bir şekilde konuşmak ve paylaşmak anlamında tanımlanmıştır. Bu iki kavramın birbirinin tamamlayıcısı olduğu belirtilmiş ve insanın nesne

veya varlık özelinde, samimi ve içten bir şekilde bağ kurmasının kendisini Allah'a yakınlaştıracığı fikri üzerinde yoğunlaşmıştır. Sabır kavramı *mürşit* ve *irşad* mefhumlarıyla harmanlanmış ve Hz. Muhammed' in de kıssayı değerlendirmesinde

"Keşke Musa sabırlı olsaydı da bu sayede Allah bize onların kıssasına dair daha fazla şey anlatsaydı." demiştir (Halman, 2018, s.325).

Netice olarak, yapılan kitap tanıtımında incelenen eser esasında kanaatimizi belirtmemiz elzemdir. Bu bağlamda yazarın kitabın neredeyse tamamında Hızır adlı bir figürün hayat hikâyesini, mistik güçlerini anlattığı görülmektedir. Hz. Hızır'ın kim olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Bazıları onun bir melek, bazıları ise bir nebî olduğunu düşünürler. Ancak kesin olan şey, onun Allah'ın izniyle hareket ettiği ve ilahi bilgiye sahip olduğudur. Hızır, İslam mitolojisinde ölümsüz bir figürdür ve peygamberlikle ilgili birçok hikâyede yer almıştır. Hızır'ın hikâyesi üzerinden insanın ölümsüzlük arayışını ve sonucunda bireyin karşılaştığı sınırları anlatmaktadır. Hızır'ın ölümsüzlüğü gibi bir hedefe sahip olmak insanın doğasında var olan bir istektir, ancak bu hedefin ulaşılamayacak kadar uzak olduğunu anlamak da bir o kadar önem arz etmektedir.

Kitapta bahsedilen Kehf Suresi, Kur'an-ı Kerim'in 18. suresidir. Konusu, insanların Allah'ın hikmeti ve iradesi hakkındaki sınırlı anlayışlarını aşmaları gerektiği fikrine dayanmaktadır. Eserde surenin tarihî ve sosyal bağlamı hakkında bilgi verilerek, ardından içeriği ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. Surenin önemi ve mesajlarına da değinilerek, İslam dinindeki yeri ve etkisi açıklanmıştır. Sure, Hz. Musa ve Hz. Hızır'ın yolculuğu, Ashab-ı Kehf'in hikâyesi ve Zülkarneyn'in macerası gibi çeşitli olayları anlatır. Bu kıssalar, insanların dünya hayatındaki sınavlarını ve ölümden sonraki yaşamlarındaki ödülleri veya cezaları anlamalarına yardımcı olmak için tasarlanmış telkinlerdir. Geniş bir konu yelpazesini kapsayan ve surede adı geçen kişilerin ruhsal yolculuğunu anlatan bir dizi hikâye ve öğütler içermektedir. Eserin büyük bir kısmında Kehf suresinin 60-82. ayetlerine ilişkin ana konuları, mesajları ve önemi temelinde bir inceleme yapılmıştır.

Kitap sınırları dikkate alındığında, içerik olarak başlı başına ders kitabı olacak mahiyette, açıklamaları ve 561 adet atıflarıyla geniş kapsamlı, benzersiz bir kaynak olma özelliği taşımaktadır.

Kaynaklar / References

- Halman, H, T. (2013). *Where the Two Seas Meet: Al-khidr and Moses—the Qur'anic Story of Al-khidr and Moses in Sufi Comment*, Fons Vitae.
- Halman, H, T. (2018). *İki Denizin Buluştuğu Yer Hızır (a.s.)*, Çeviren: İsmail Aydın. İstanbul. Nefes Yayınları.